Cilt: 11 Sayı: 21 Haziran 2026

e-ISSN: 2651-3595

kalemname

11. Yıl

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

Volume : 11 Issue: 21 June 2026

kalemname 11. Yıl
Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2651-3595
Cilt [Volume]: 11
Sayı [Issue]: 21
Haziran [June] 2026

Dergi Eski Adı: *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi (KİİFAD)*
(Eski ad altında yayımlanan sayılar: 2016, Cilt:1 Sayı:1-2; 2017, Cilt:2 Sayı:3-4; 2018, Cilt:3 Sayı:5)

Eski e-ISSN: 2547-9504

Previous Title: *The Journal of Kırıkkale Islamic Sciences Faculty*
(Year Range of Publication with Former Title: 2016-2018 Vol:1, No:1-Vol: 3, No:5)

Former e-ISSN: 2547-9504

Kapsam: Sosyal Bilimler-Dinî Araştırmalar
Scope: Social Sciences-Religious Studies
Periyot: Yılda 2 Sayı (Haziran & Aralık)
Period: Biannually (June & December)
Yayın Dili: Türkçe, İngilizce, Arapça, Almanca
Publication Language: Turkish, English, Arabic, German

Kalemname, yılda iki sayı yayımlanan uluslararası bilimsel ve hakemli bir dergidir.
Kalemname is an international peer-reviewed academic journal published twice a year.

Makaleler; Türkçe-İngilizce başlık, öz (en az 150 kelime), anahtar kelimeler (en az 5 kavram), İngilizce özet (en az 200 kelime) ve İSNAD Atıf Sitemi'ne uygun olarak hazırlanan kaynakça içerir.

Articles contain an Turkish-English title, an abstract (at least 150 words), keywords (at least 5 concepts), a summary (at least 200 words), and a bibliography prepared with the ISNAD.

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

kalemname

11. Yıl

Kırıkkale University The Journal of Faculty of Islamic Sciences

kalemname
Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN	Cilt · Volume	Sayı · Issue	Sayfa · Pages
2651-3595	11	21	29-40
Araştırma Makalesi Research Article	**Gönderim · Received** 30.03.2026	**Kabul · Accepted** 10.05.2026	**Yayın · Published** 02.06.2026

Gilles Deleuze Perspektifinden Schopenhauer Felsefesi: Deleuze'ün Schopenhauer Okuması Üzerine

The Philosophy of Schopenhauer From The Perspective of Gilles Deleuze: On Deleuze's Reading of Schopenhauer

Serdar SAYGILI

Doç. Dr. · Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Sistematik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı

Assoc. Prof. · Erciyes University, Faculty of Letters, Department of Philosophy, Division of Systematic Philosopy and Logic

Kayseri, Türkiye

serdar.saygili@erciyes.edu.tr

orcid.org/0000-0003-1986-6448

Yazarlık Katkısı · Authorship Contribution: %50

Aydın ÇİÇEK

Dr. · Millî Eğitim Bakanlığı, Cezeri Akademi ve Teknoloji Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Dr. · Ministry of National Education, Cezeri Academy and Technology Vocational and Technical Anatolian High School

Şanlıurfa, Türkiye

aydincicek6312@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1786-9223

Yazarlık Katkısı · Authorship Contribution: %50

Değerlendirme · Reviews
2 Dış Hakem (Çift Taraflı Körleme)
Two External Reviews (Double-blind)

Benzerlik Taraması · Plagiarism Checks
Bu makale, intihal.net ve iThenticate ile taranmıştır. İntihal içermediği tespit edilmiştir.
The article was checked with intihal.net and iThenticate, and found to be free of plagiarism.

Etik Beyan · Ethical Statement
Bu makalenin hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuştur.
This article was prepared in accordance with scientific and ethical principles.

Yayıncı · Publisher
Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Kırıkkale University Faculty of Islamic Sciences

Çıkar Çatışması · Conflicts of Interest
Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
No conflict of interest was declared.

Tarafsızlık · Impartiality
Makalenin yayın sürecinin tüm aşamalarında bilimsel tarafsızlık ilkelerine sadık kalınmıştır.
Scientific impartiality was maintained throughout all stages of the publication process.

Finansman · Funding
Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
No funding, grant, or other support has been received.

Lisans · Licence
CC-BY-NC-ND 4.0

Etik Bildirim · Complaints
kalemnamedergi@gmail.com

Telif Hakkı · Copyright
© Serdar SAYGILI-Aydın ÇİÇEK
Bu makale, "CC BY-NC- ND 4.0 Uluslararası Lisansı" altında lisanslanmıştır.
This article is licensed under the "CC BY-NC-ND 4.0 International License."

Atıf Saygılı, Serdar-Çiçek, Aydın. "Gilles Deleuze Perspektifinden Schopenhauer Felsefesi: Deleuze'ün Schopenhauer Okuması Üzerine". *Kalemname Dergisi* 11/21 (Haziran 2026), 29-40. **https://doi.org/10.66912/kalemname.1918968**

Cite as Saygılı, Serdar-Çiçek, Aydın. "The Philosophy of Schopenhauer From The Perspective of Gilles Deleuze: On Deleuze's Reading of Schopenhauer". *Kalemname Journal* 11/21 (June 2026), 29-40. **https://doi.org/10.66912/kalemname.1918968**

Gilles Deleuze Perspektifinden Schopenhauer Felsefesi: Deleuze'ün Schopenhauer Okuması Üzerine

Öz

Schopenhauer, Batı düşüncesinin önemli filozoflarından biridir. Onu önemli kılan husus, kendisinden önceki felsefi düşünceleri eleştirel bir bakışla yeniden değerlendirmesidir. Bu yaklaşım, yalnızca kendi sisteminin oluşumunda değil, aynı zamanda sonraki düşünürler üzerinde de belirleyici bir etki yaratmıştır. Nitekim, Nietzsche'nin düşünsel gelişiminde Schopenhauer'un önemli bir etki kaynağı olduğu görülmektedir. Bu etkinin sonucunda Nietzsche, felsefeyi farklı boyutlara taşırken aynı zamanda yeni bir eleştiri anlayışı da geliştirmiştir. Deleuze açısından Schopenhauer, istenç düşüncesine belirli sınırlamalar getiren filozoflardan biridir. Bu bağlamda Schopenhauer'ın önemi, istenç düşüncesinin en uç sonuçlarını görünür kılmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu görünür kılma, bütünüyle yeni bir düşünce ortaya koymaktan ziyade, mevcut istenç düşüncelerinin derinleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle Schopenhauer, yalnızca istencin özünü açıklamakla yetinmemiş, onu aynı zamanda nesnelerin özü olarak temellendirmiştir. İstencin nesnelerin özüne dönüştürülmesi ise görünen dünyanın yaratılması anlamına gelir. Görünen dünyanın yaratılması istencin iki farklı biçimde kavranmasının da zeminini oluşturmuştur. Bu ayrımda bir yanda genel istenç, diğer yanda ise kendinde öz istenç yer almaktadır. Söz konusu ayrım aynı zamanda belirli bir çelişkinin ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada öncelikle Schopenhauer'un felsefesi ana hatlarıyla ele alınacak, sonrasında Deleuze'ün Schopenhauer okuması yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Deleuze, Nietzsche, Schopenhauer, İsteme.

The Philosophy of Schopenhauer From The Perspective of Gilles Deleuze: On Deleuze's Reading of Schopenhauer

Abstract

Schopenhauer is one of the most significant philosophers in Western thought. What makes him significant is his critical reevaluation of the philosophical ideas that preceded him. This approach has not only played a decisive role in shaping his own system but has also had a significant impact on subsequent thinkers. Indeed, it is evident that Schopenhauer was a significant influence on Nietzsche's intellectual development. As a result of this influence, Nietzsche expanded philosophy into new dimensions while simultaneously developing a new understanding of criticism. From Deleuze's perspective, Schopenhauer is one of the philosophers who imposes certain limitations on the concept of the will. In this context, Schopenhauer's significance stems from his revealing the most extreme consequences of the concept of the will. However, this revelation does not amount to introducing an entirely new concept but rather to deepening existing concepts of the will. For this reason, Schopenhauer did not merely content himself with explaining the essence of the will; he also grounded it as the essence of things. The transformation of the will into the essence of things signifies the creation of the visible world. The creation of the visible world also laid the groundwork for conceiving the will in two distinct ways. This distinction involves, on the one hand, the general will, and on the other, the will-to-power. This distinction has also given rise to a certain contradiction. Therefore, this study will first outline the main tenets of Schopenhauer's philosophy, followed by an examination of Deleuze's interpretation of Schopenhauer.

Keywords: Philosophy, Deleuze, Nietzsche, Schopenhauer, Will.

Giriş

Arthur Schopenhauer (ö.1860), 19. yüzyıl Alman felsefesinde Immanuel Kant (ö. 1804) sonrası metafizik geleneği dönüştüren ve Friedrich Nietzsche (ö. 1900) ile Gilles Deleuze (ö. 1995) gibi düşünürler üzerinde belirleyici bir etki yaratan özgün bir sistem geliştirmiştir. Ayrıca Schopenhauer'ın yaşadığı dönemde ondan daha etkili filozoflar da bulunmaktaydı. Ancak sorunları açık ve seçik bir biçimde ele alıp çözümlemesi, onu diğer filozoflardan farklı bir konuma taşımıştır. Aynı zamanda bu konumun oluşmasında; bilgi kuramı, gerçekliğin özü ile iyiliğin ve güzelliğin anlamı gibi konulara özgün açıklamalar getirmesi etkili olmuştur. Bu yaklaşım, Batı düşüncesinde farklı bir anlayışın oluşmasına imkân sağlamıştır.[1] Benzer şekilde, bu düşünsel çerçeve Doğu düşüncesinin izlerini de taşımaktadır. Zira Schopenhauer felsefesi, Doğu düşüncesinde önemli bir yer tutan dünyadaki kötülük problemine ilişkin tartışmaları da içermektedir. Bu bağlamda Schopenhauer açısından temel mesele, kötülüklerden kurtuluştur.[2] Bunun gerçekleşmesinin yolu ise yaygın, yüzeysel ve kalıplaşmış din anlayışlarının eleştirilmesinden geçmektedir.[3] Bu nedenle Schopenhauer'ın felsefesi, dine ve yerleşik toplumsal değerlere yönelik bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Söz konusu eleştirel yaklaşım, Nietzsche'nin Schopenhauer'dan etkilenmesiyle birlikte farklı bir düzeye taşınmıştır.[4] Dolayısıyla Nietzsche, Schopenhauer felsefesinin daha geniş bir düşünsel zeminde tartışılmasına katkı sağlamıştır.

Bu çalışma, karşılaştırmalı kavram analizi yöntemiyle Schopenhauer'ın isteme-tasarım ikiliğini, Deleuze'ün güç istenci ve fark ontolojisi perspektifinden yeniden okumayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Schopenhauer, istencin özüne acı aracılığıyla ulaşılabileceğini savunmuş, ayrıca istenci öznenin tahakkümüne indirgemiştir.[5] Nitekim insanlar, acı ve ölüm korkusu nedeniyle dünyanın neden var olduğunu sorgulamışlardır. Bu nedenle acı, varlığı anlamlandırma sürecinde önemli bir yer tutmuştur.[6] Bu yaklaşımı eleştiren Deleuze, istenç düşüncesine duygusal bir ton atfedilmesini olumsuzlamıştır. İstencin özüne bitkinlik ve üzüntüyle varılmayacağını savunmuştur. Zira Nietzsche'nin de vurguladığı gibi istencin özüne neşe ve olumlama üzerinden varılmaktadır. Ayrıca Deleuze'e göre istenç, özneye bağlı bir yapı değildir, tersine güç istenciyle ilişkilidir. Bu durum istencin yersizyurtsuzlaşması anlamına gelir. Yersizyurtsuzlaşma, istencin sabit bir özsel temele bağlı olmaksızın, dönüşebilir ve plastik bir ilke olarak anlaşılmasından doğmaktadır.[7] Dolayısıyla Deleuze, Nietzsche okuması aracılığıyla Schopenhauer felsefesini farklı bir perspektiften değerlendirmiştir. Bu değerlendirmeyi anlamanın yolu ise öncelikle Schopenhauer felsefesinin temel kavramlarını doğru biçimde kavramaktan geçmektedir.

1. Schopenhauer Felsefesine Genel Bir Bakış

Schopenhauer, Batı düşüncesinin önemli filozoflarından biri olarak kabul edilir. Onu önemli kılan başlıca husus, kendisinden önceki felsefi düşünceleri eleştirel bir perspektifle değerlendirmesidir. Bununla birlikte söz konusu düşünceleri farklı bir düzleme taşıyarak felsefi tartışmaları derinleştirmiştir. Bu yaklaşım, bir yandan eleştirilerinin önemini ortaya koyarken, diğer yandan da özgün felsefi sisteminin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Schopenhauer, kendi felsefi sistemini kurarken Kant'tan etkilenmiştir. Zira Kant, varlığı numen ve fenomen olmak üzere iki alana ayırmıştır. *Numen*, yani *kendinde şey*, bilinemez

[1] Selahattin Hilav, *Schopenhauer'ın Felsefesi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2025), 9.
[2] Arthur Schopenhauer, *Aşkın Metafiziği,* çev. Selahattin Hilav, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2025), 67-68.
[3] David E. Cartwright, *Schopenhauer,* çev. Sibel Erduman, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023), 54-55.; Nazım Bayrakdar vd. *Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Dinsel Şüphe Problemi* (Ankara: Pegem Akademi, 2017), 2.
[4] Hilav, *Schopenhauer'ın Felsefesi*, 9.
[5] Gilles Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe,* çev. Ferhat Taylan, (İstanbul: Norgunk Yayınları, 2010), 111-112.
[6] Cartwright, *Schopenhauer*, 285.; Mahmut Avcı vd*., Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Kötülük Problemi* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018), 25-27.
[7] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe,* 111-113.

olana karşılık gelir. Bilinemez olması, onun duyusal algının dışında bulunduğunu gösterir.[8] *Fenomen* ise duyular aracılığıyla bilinebilen görünüş alanıdır. Bu ayrımı dönüştüren Schopenhauer, varlığın gerçeklik ve görünüş olmak üzere iki temel boyuttan oluştuğunu ileri sürmüştür. Ona göre gerçeklik boyutu isteme, görünüş boyutu ise tasarım'dır. Bu bağlamda isteme, varlığın özünü oluşturan tekil ve birincil ilke olarak kavranmasına karşın tasarım, çoğulcu bir yapıya sahip olan fenomenler dünyasını ifade etmektedir. Böylece gerçeklik, isteme olarak tek bir ontolojik temele dayanmaktadır. Buna karşılık tasarım, nesneler dünyasının çoklu yapısını temsil etmektedir.[9] Dolayısıyla Schopenhauer felsefesinde isteme ve tasarım temel iki kavramdır. İsteme varlığın özüne karşılık gelirken, tasarım görünüş alanını ve çoğul nesneler dünyasını ifade etmektedir.

Schopenhauer, varlığı isteme ve tasarım olarak ayırdıktan sonra, öncelikle isteme kavramını temellendirmiştir. Bu doğrultuda Schopenhauer açısından isteme, özne ve nesneyi aşan metafiziksel bir özdür. Bu özün dışında dünyanın tasarımı özne ve nesnenin birlikteliğiyle mümkün olmuştur. Bu durum, görünen dünyanın öznenin tasarımı aracılığıyla kurulduğunu göstermektedir.[10] Nitekim Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* adlı eserinde şu ifadeleri kullanmaktadır: "Bilme bakımından bütün var olanlar -açıkçası tüm dünya- ancak özneyle ilişkisinde, algılayanın algısıyla ilişkisinde nesnedir, tek sözcükle tasarımdır. (…) O, özne tarafından koşullanır, yalnızca özne için vardır. Dünya tasarımdır."[11] Bu sebeple özne, nesnel dünyayı, tasarlama imkânına sahip olmuştur. Çünkü isteme, ancak bir nesneye yönelerek gerçekleşir ve varlığını bu ilişki içinde kazanır. Bu bağlamda isteme, farklı bir şeyin bilincine yönelik olarak gerçekleşmektedir, yani idrak yetisi bir nesneyle ilişkilidir.[12] Bu nedenle Schopenhauer felsefesinde özne ve nesne karşılıklı bir bağıntı içindedir. Özne her şeyi tasarlayan güç iken nesne ise bilginin apriori kalıpları olarak uzam ve zaman içinde çokluğu yaratmaktadır. Başka bir ifadeyle özne, uzam ve zaman gibi apriori formlar aracılığıyla dünyayı tasarımlar. Nesne ise bu tasarımın deneyimdeki görünümüdür.[13] Dolayısıyla her isteme bir nesneye yöneliktir. Bu yönelim, öznenin nesneyle kurduğu bağıntının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan Schopenhauer, öznenin nesneye bağımlılığını aşmak amacıyla onu uzam ve zamanın biçimlerine indirgenemeyen bir ilke olarak değerlendirmiştir. Ancak özne, nesneyle olan ilişkisi neticesinde dünyayı tasarlama gücüne sahip olabilmektedir. Zira nesneler, öznenin istemesinden bağımsız olarak var olmuşlardır. Bu sebeple nesnenin başladığı yerde özne bitmektedir. Aynı şekilde öznenin başladığı yerde nesneler de son bulmaktadır. Ayrıca özne, her şeyin bilen ve aynı zamanda hiç kimse tarafından bilinmeyendir. Bu nedenle özne, dünyanın taşıyıcısı olarak düşünülmüştür. Bu durumda, özne var olan her şeyin ön koşulu olarak açıklanmıştır.[14] Öznenin var olan her şeyin ön koşulu olarak açıklanması, nesneler arasındaki ilişkinin nasıl meydana geldiğini yönelik problemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Schopenhauer bu problemi çözmek için nedensellik ilkesini ileri sürmüştür, çünkü tasarımlar arasındaki ilişkiler yeter-sebep ilkesine dayanmaktadır. Şu hâlde yeter-sebep ilkesi, Schopenhauer felsefesinde temel bir konuma sahiptir. Aynı zamanda yeter-sebep ilkesi öznenin bilincindeki apriori kalıpların ortak anlatımıdır.[15] Dolayısıyla apriori olarak kabul edilen her bilgi, yeter-sebep ilkesinin sunduğu çerçeve içinde anlam kazanmaktadır.

[8] Arthur Schopenhauer, *Bilmek ve İstemek,* çev. Göksu Birol, (Ankara: Yason Yayınları, 2016), 259-260.
[9] M. Ahmet Tüzen, "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi." *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi,* 20/2, (2021), 557.
[10] Arthur Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, çev. Levent Özşar, (Bursa: Biblos Yayınları, 2009), 9.
[11] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 9.
[12] Schopenhauer, *Aşkın Metafiziği*, 28.
[13] Schopenhauer, *Aşkın Metafiziği,* 41.; Tüzen, "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi", 558.
[14] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 10-11.
[15] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 11-12.

Schopenhauer'a göre yeter-sebep ilkesine bağlı olan nesneler, istemenin görünümleri olarak varlık kazanırlar. Ancak bu durum, istemenin nesnelere bağlı olduğu anlamına gelmez. Zira nesneler nedensellik ilişkisi içinde birbirine bağlıyken, isteme bu ilişkinin dışında konumlanır. Bu bağlamda Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* adlı eserinde şöyle demektedir: "Öte yandan isteme kavramı, bütün olanaklı kavramlar içinde kaynağı görüngüde, salt algısal tasarımlamada olmayan biricik kavramdır."[16] Bu bağlamda Schopenhauer, istemeyi fenomenal alanın dışında konumlandırmıştır. Buna göre kendinde şey olarak isteme, görüngü dünyasından ayrılmaktadır. Bu ontolojik ayrım, istemenin fenomenal kalıplara indirgenemeyeceğini göstermektedir. İstemenin bu konumu, onun özsel bir ilke olarak düşünülmesine imkân tanır. Özgürlük ise burada, mevcut fenomenal belirlenimlere tabi olmama anlamında anlaşılmalıdır. Buna karşın isteme, görünüş alanında kendisini çeşitli biçimlerde ortaya koyabilir.[17] Bu nedenle isteme, özne ve nesne ayrımına indirgenemez. Başlangıcı ile sonu olmayan, kendini sonsuz çeşitlilikte dışa vuran bir ilke olarak kavranır.[18] Bu nitelikler içinde isteme, doğadan insana kadar hiyerarşik bir tasarımlar düzeni oluşturur.[19] Dolayısıyla isteme, varlığın bütünlüğünü temellendirirken insanda bilinç düzeyinde anlam kazanır. Bu anlam kazanma süreci ise özellikle beden aracılığıyla belirginleşir.

Schopenhauer'a göre beden, istencin anlam kazandığı biçimdir.[20] Bu anlam kazanma ise nesneler arasındaki ilişkiler içinde ortaya çıkar. Zira isteme nesneler üzerinde egemenlik kurduğu gibi beden üzerinde de egemenlik kurmaktadır. Egemenlik tasarımlara bağlıdır. Diğer tasarımlar, bedenin tasarımları gibidir. Bu yüzden bilgi bedenle başlamaktadır.[21] Beden, dünya içindeki bireysel varoluşun tasarım alanındaki karşılığıdır. Aynı zamanda istencin görünüşteki tezahürü olarak iki yönlü bir yapıya sahiptir. Bu nedenle insan hem tasarım dünyasında bir nesne hem de istencin bedensel ifadesi olarak kavranmalıdır.[22] Schopenhauer bu durumu şu sözlerle ifade eder:

> Bize kendisini sadece tasavvur olarak sunan bu dünyaya ya da bilen öznenin safi tasavvuru olarak dünyada bulunan beraberinde olabilecek her neyse ona geçişe dair aradığımız anlam aslında araştırmanın kendisi safi bilen özneden daha fazlası (cisimsiz bedensiz kanatlı bir melek) olmadığı sürece asla bulunmayacaktır.[23]

Dolayısıyla beden, salt bir tasarım olmanın ötesinde, istencin kendini görünür kıldığı yerdir. Bu yüzden dünyayı yalnızca tasarımdan ibaret sayan bir yaklaşım, eksik kalmaktadır.

Burada Schopenhauer, bedenin yalnızca mekanik bir nesne olmadığını, aksine istencin doğrudan tezahürü olduğunu vurgular. Bu nedenle beden, Schopenhauer felsefesinde merkezi bir konuma sahiptir. Ancak bu durum, onun bedene üstünlük verdiği anlamına gelmez. Zira beden, tasarım dünyasında yer alan diğer nesneler gibi bir nesnedir. Bu nesneyi önemli kılan husus ise bedenin bir özdeşliğe bağlı olarak var olmasıdır. Özdeşliğe bağlı olan beden, özneye iki biçimde sunulmaktadır. Öncelikle beden, bilen özne açısından bir tasarım olarak ortaya çıkar, yani algı yoluyla nesneler arasında yer alan bir varlık gibi görünür. Bu yönüyle beden, diğer nesnelerle aynı düzlemde bulunmaktadır. Ancak bedenin ikinci yönü, onun doğrudan istencin nesneleşmiş biçimi olmasıdır. Schopenhauer'a göre beden, istencin görünür hâle gelmiş biçimidir. Bu nedenle irade ile özdeş bir yapı taşır. Bu bağlamda irade, bedenin içsel ilkesidir, bedensel hareketler ise bu iradenin dışsal görünümüdür. Beden eylemi, istemenin nesneleşmiş

[16] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 55.
[17] Cartwright, *Schopenhauer*, 271; Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 55.
[18] Tüzen, "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi", 559.
[19] Cartwright, *Schopenhauer*, 271.; Tüzen, "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi", 559.
[20] Arthur Schopenhauer, *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*, çev. A. Onur Aktaş, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020), 198.
[21] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 270.
[22] Tüzen, "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi", 560.
[23] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 270.

bir görünümünden ibarettir. Başka bir ifadeyle, algıya taşınan her bedensel hareket, istencin fenomenal alandaki tezahürüdür.[24] Dolayısıyla Schopenhauer yeni bir beden yaklaşımı geliştirmiştir. Bu yaklaşım modern dünyaya egemen olan aşkın özne anlayışının eleştirisini doğurmuştur. Sabit bir özne anlayışından farklı olarak, eylemsel bir özneye geçilmiştir.

Öte yandan irade düşüncesi felsefeyi yalnızca fenomenleri inceleyen bir alan olmaktan çıkarmıştır. Çünkü insan öznesi yalnızca kuramsal etkinlik içinde var olan bir bilinç değildir. Aynı zamanda pratik ve eylemsel bir boyuta da sahiptir. Bu durum, öznenin bilme ve tasarlama faaliyetlerinin ötesinde bir varlık yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklı özeliklerinden birisi de öznenin pratik bir yanında bulunmasıdır. Öznenin pratik yönü onun eylemsel yönüyle ilgilidir. Eylemsel olarak özne, iradesi çerçevesinde bilinçli olarak belirli şeyleri isteyebilmektedir. Schopenhauer'a göre insan, bilinçli biçimde ister ve eylemde bulunur, ancak bu isteme, fenomenal nedensellik zincirine indirgenemez. İsteme, yeter-sebep ilkesinin belirlediği tasarım dünyasına tabi değildir. Bu nedenle irade, fenomenlerden biri değildir, aksine fenomenlerin temelinde bulunan kendinde şeydir. Bu sebeple, Schopenhauer açısından özne fenomenler dünyasını aşmaktadır. Bu ayrım, öznenin yalnızca tasarım alanında değil, aynı zamanda metafizik düzeyde de kavranabileceğini gösterir. Çünkü özne, kendisini yalnızca bilen ve tasarlayan bir bilinç olarak değil, aynı zamanda irade olarak deneyimler. Şu hâlde öznenin kendini irade olarak kavraması, onun kendinde şey yönüne işaret eder.[25] Başka bir ifadeyle Schopenhauer açısından isteme, kendinde şey olarak özgürdür.[26] Çünkü isteme, görünüş dünyasına ait değildir, tasarım alanının ötesinde yer alan metafizik bir ilkedir. İsteme, nesneler dünyasının temel ilkesi olan yeter-sebep ilkesine bağlı değildir. Yeter-sebep ilkesi, yalnızca fenomenler dünyasında geçerli olup nesneler arasındaki nedensel ilişkileri düzenler. Bu ilkeye bağlı olmamak, istemenin bir neden-sonuç zinciri içinde belirlenemeyeceği anlamına gelir. Yani isteme, nedensellik ve zorunluluk tarafından belirlenmez ve bu yönüyle özgürdür.[27] Buna karşılık görüngü dünyası bütünüyle nedensellik ve zorunluluk yasalarına tabidir ve bu yönüyle özgür değildir.[28] Dolayısıyla isteme, kendinde şey olması bakımından özgürlüğün temelini oluşturur. Buna karşılık nesneler dünyası bütünüyle zorunluluk yasalarına tabidir. Bu nedenle fenomenal düzeyde özgürlük söz konusu değildir. İnsan ise hem fenomen olarak zorunluluğa tabi hem de kendinde öz bakımından irade olduğu için, özgürlüğün taşıyıcısıdır. Bu bağlamda insan, istencin görünüş alanındaki nesneleşmiş ifadesi olarak ortaya çıkar

Schopenhauer'ın kendinde şeyi isteme ile özdeşleştirmesi, Kant'ın kendinde şeyi bilinemez olarak konumlandıran yaklaşımını dönüştürmektedir. Bu yönüyle Schopenhauer, kendinde şeyi mutlak bir bilinemezlik alanı olarak bırakmamış; ona olumlu bir içerik kazandırmıştır. Böylece Kant sonrası felsefede ortaya çıkan kendinde şey problemine farklı bir çözüm önerisi sunmuştur. Aynı zamanda, kendinde şey kavramını farklı biçimlerde yeniden yorumlamaya çalışan filozofların tartışmalarına yeni bir yön kazandırmıştır. Kant'ın kendinde şey anlayışını tartışan Fichte (ö. 1804), Schelling (ö. 1854) ve Hegel (ö. 1831) gibi filozoflar, bu kavramı farklı biçimlerde yeniden yorumlamışlardır. Fichte, Kant'ın kendinde şeyi yeterince temellendirmemesinin felsefede dogmatik bir boşluk oluşturabileceğini ileri sürmüştür. Hegel ise kendinde şey kavramını, diyalektik olumsuzlama süreci içinde aşarak, gerçekliğin özünü oluş ve süreç olarak kavramıştır. Bu bağlamda kendinde şey, sabit ve bilinemez bir ilke olmaktan çıkarılarak düşünsel gelişim içinde dönüştürülmüştür. Schopenhauer ise kendinde şeyi irade olarak tanımlayarak, bu

[24] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 271-272.
[25] Hilav, *Schopenhauer'ın Felsefesi*, 21.
[26] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 223.
[27] Schopenhauer, *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*, 423.
[28] Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, 219.

soruna metafizik bir çözüm sunmuştur.[29] Dolayısıyla Schopenhauer'ın geliştirdiği yaklaşım, felsefede yeni olanakların ortaya çıkmasına imkân sağlarken, aynı zamanda kendisine yönelik eleştirilerin de oluşmasına neden olmuştur. Bu eleştirilerden biri Deleuze'e aittir. Deleuze'ün Schopenhauer okuması ise büyük ölçüde Nietzsche'nin Schopenhauer'a yönelttiği eleştiriler üzerinden şekillenmiştir. Schopenhauer'ın isteme-tasarım ikiliği ve bedensel özdeşlik önerisi, Nietzsche ve ardından Deleuze tarafından eleştirel bir süzgeçten geçirilecektir. Bu okuma, istemenin acı/olumsuzluk temelli metafizik konumundan, güç istenci ve fark ontolojisine doğru nasıl kaydırıldığını ortaya koyacaktır.

2. Deleuze'ün Schopenhauer Okuması Üzerine Bir Değerlendirme

Deleuze'ün Schopenhauer okumasını anlamanın yolu, Nietzsche'nin Schopenhauer eleştirisini kavramaktan geçmektedir. Çünkü Nietzsche, düşünsel gelişim sürecinde Schopenhauer'dan önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu etki, onun felsefeyi farklı bir yöne taşımasına ve özgün bir eleştiri anlayışı geliştirmesine zemin hazırlamıştır. Nietzsche'nin Schopenhauer ile karşılaşması, rastlantısal bir biçimde bir kitapçıda Schopenhauer'ın bir eserini görmesiyle başlamıştır. Bu karşılaşma öncesinde Nietzsche'nin Schopenhauer felsefesine ilişkin bilgisi tartışmalıdır.[30] Nietzsche'yi özellikle etkileyen eser, Schopenhauer'ın *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya* adlı kitabıdır. Bu eserin dikkat çekici yönü, özellikle birinci bölümde Kant'a yönelik eleştirisidir. Nietzsche'ye göre Schopenhauer, Kant'ı eleştirmeden önce onun felsefesindeki bazı temel varsayımlardan etkilenmiştir. Bu etkinin en belirgin örneği, dünyanın tasarım olarak kavranışında görülür. Schopenhauer'a göre dünya, öznenin tasarımıdır. Özne, dünyayı tasarlarken zaman, mekân ve nedensellik gibi biçimleri dışsal değil, zihnin yapısal koşulları olarak kabul eder. Bu yaklaşım, kategorilerin ve biçimlerin özneye ait olduğu anlamına gelir. Bu doğrultuda özne, dünyayı kuran ve ona anlam kazandıran bir konuma yerleşir. Böylece gündelik deneyim ve bilimsel bilgi, öznenin tasarım yapısının ürünleri olarak ortaya çıkar. Varlık, fenomenler dünyası içinde anlaşılır hâle gelir. Bu durum, Kant'ın Schopenhauer üzerindeki etkisini açık biçimde göstermektedir. Ancak Nietzsche, bu etkinin sanıldığı kadar belirleyici olmadığını ileri sürmüştür. Ona göre asıl ayrışma noktası, isteme düşüncesidir. İsteme, dışsal bir nesne değil; öznenin içsel deneyiminde ortaya çıkan temel bir ilkedir. Bu nedenle isteme, yalnızca dış algıya bağlı bir süreç değil, bedensel ve yaşamsal bir güç olarak anlaşılmalıdır.[31] Dolayısıyla Nietzsche hem Schopenhauer'dan etkilenmiş hem de onun düşüncesini dönüştürerek farklı bir eleştiri anlayışı geliştirmiştir. Bu dönüşüm, Deleuze'ün Schopenhauer yorumunun arka planını oluşturmaktadır.

Nietzsche, Schopenhauer'ın düşünsel büyüklüğünü ifade etmek için onu üstat olarak nitelendirmiştir. Nietzsche, Schopenhauer'ın felsefesi sayesinde kendi düşünsel yöneliminin şekillendiğini ve hayatının bu sayede anlam kazandığını belirtmiştir.[32] Ancak zamanla bu etkilenme sürecinin azaldığını ve yön değiştirildiğini ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin olarak *Güç İstenci* adlı eserinde şu ifadeyi kullanır: "Aynı zamanda içgüdümün Schopenhauer'ün tam tersi yönde işlediğini fark ettim."[33] Nietzsche, Schopenhauer felsefesinden farklı bir düşünce sistemi geliştirmeyi amaçlamış; bu doğrultuda özellikle Schopenhauer'ın temel kavramlarından biri olan isteme anlayışını eleştiriye tabi tutmuştur. Schopenhauer'ın kendinde şeyi isteme olarak tanımlaması Nietzsche açısından önemli olmakla birlikte, bu kavramın yeterince dönüştürülemediği savunmuştur. Nietzsche'ye göre Schopenhauer, isteme kavramını hâlâ belirli metafizik ve ahlaki varsayımlar içinde ele almıştır. Bu durum, onun düşüncesinin Hristiyan değerleriyle dolaylı bir

[29] Cartwright, *Schopenhauer*, 270-271.
[30] Julian Young, *Nietzsche,* çev. Bülent O. Doğan, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010), 119.
[31] Young, *Nietzsche,* 120-121; Kudret Aras, *Gilles Deleuze Felsefesinde Özne-Oluşun Ontolojik Tasarımı.* (İstanbul: Çıra Akademi Yayınları, 2023), 53-54.
[32] Young, *Nietzsche,* 128-129.
[33] Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci,* çev. Nilüfer Epçeli (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 617.

ilişki içinde yorumlanmasına yol açmıştır.[34] Ayrıca Nietzsche isteme yerine güç istencini geçirmiştir. Güç istemini Schopenhauer'ın metafiziksel isteminin karşısına koymuştur. Aynı şekilde Nietzsche, istemenin pesimist yönünü eleştirerek güç iradesi kavramını tersine çevirmiştir. Schopenhauer'da irade, kötülüklerin kaynağı ve insan mutsuzluğunun nedeni olarak görülür. Buna karşılık Nietzsche, güç istenci kavramı aracılığıyla iradeyi insan kudretinin, yaratıcılığının ve büyüklüğünün temeli olarak yeniden yorumlar. Bunun için Nietzsche, Güç *İstenci* adlı eserinde pesimizmin aşılması gereken nihilizmin bir tezahürü olarak tasvir etmiştir. Böylece pesimizm modern dünyanın kullanışsızlığını ifade etmektedir. Bundan farklı olarak Nietzsche'de güç istencinde güç özneye bağlı olarak oluşmamaktadır. Bu nedenledir ki isteme, özne tarafından eksik olduğundan nesneye yönelik meydana gelen bir arzu değildir. Burada isteme kendine boyun eğdirme anlamında istemenin özüne gönderimde bulunmaktadır. Bu ise Nietzsche'de tek başına bir istemeden söz edilemeyeceğini, aksine her zaman belirli bir şeyi istemenin söz konusu olduğunu göstermektedir.[35] Dolayısıyla Nietzsche, Schopenhauer'ın istemeyi belirli değer sistemlerine bağlamasını eleştirmiş ve bu yaklaşımı aşmayı hedeflemiştir.

Nietzsche'ye göre isteme, Schopenhauer'ın ileri sürdüğü gibi dünyayı kuran ya da tasarlayan bir ilke değildir. Çünkü her şeyin temelini isteme ile açıklamak, özne merkezli bir metafizik anlayışı yeniden üretmek anlamına gelir. Öznenin merkeze alınması ise içsel dünyayı temel gerçeklik olarak kabul etmek demektir. Bu durum, Nietzsche'nin eleştirdiği yaklaşımlardan biridir; zira ona göre içsel dünya, yanılgıların ve metafizik kuruntuların kaynağıdır. Yanılgıların temelinde ise kuruntuya ve hayal gücüne dayalı düşünme biçimleri bulunmaktadır.[36] Bu sebepledir ki, Nietzsche, Schopenhauer etkisinden kurtulmayı amaçlamıştır. Bu amaca bağlı olarak Schopenhauer etkisinin terminolojik düzeyde olduğunu iddia etmiştir. Ancak Nietzsche'nin eserlerinde Schopenhauer etkisinin devam ettiği görülmüştür. Bu etkinin izleri özellikle Dionysos-Apollon karşıtlığında belirginleşir. Nietzsche, Dionysos-Apollon karşıtlığını açıklarken, Schopenhauer'ın tasarım ve isteme ayrımından esinlenen bir çerçeve geliştirmiştir. Bu bağlamda Dionysos, yaşamın temel gücünü ve iradeye benzer bir ilkeyi temsil eder. Apollon ise biçim, ölçü ve görünüş alanını ifade eder. Apollon'un alanı, yanılsama ve düzen üretimiyle ilişkilidir. Bu yönüyle fenomenler dünyasına karşılık gelir. Buna karşılık Dionysos, biçimlerin çözülmesini ve görünüşlerin ötesindeki temel yaşam gücünü simgeler. Dionysos'un bu niteliği, Schopenhauer'daki isteme kavramıyla belirli bir paralellik taşır. Çünkü isteme de fenomenlerin arkasındaki temel gerçeklik olarak düşünülmektedir. Şu hâlde Dionysos figürü, irade benzeri bir varlık gücünü temsil ederken; Apollon görünüş ve temsil alanını ifade etmektedir. Bu karşıtlık, Schopenhauer'ın tasarım ve isteme ayrımıyla yapısal bir benzerlik göstermektedir.[37] Dolayısıyla Nietzsche, Schopenhauer'dan kopmaya çalışsa da onun düşüncesinin izlerini farklı kavramsal biçimlerde sürdürmüştür. Deleuze ise bu ilişkiyi merkeze alarak Nietzsche'nin Schopenhauer okumasını daha farklı bir teorik düzeyde yorumlamıştır.

Öte yandan Deleuze, Nietzsche yorumunda olduğu gibi, isteme kavramını yeniden düşünerek işe başlar. Bu çerçevede, Schopenhauer'ın istemeyi üzüntü ve bitkinlik temelli bir metafizik ilke olarak ele alışını eleştiriye tabi tutar. Schopenhauer'a göre istencin özüne acı deneyimi aracılığıyla ulaşılmaktadır. Deleuze, bu yaklaşımın istemeyi olumsuz bir duygu durumuna indirgediğini savunur. Buna karşılık, Nietzsche'nin güç istenci kavramını merkeze alır; çünkü ona göre istemenin özü, olumsuzluk ya da acı üzerinden değil, güç istenci aracılığıyla anlaşılmalıdır.[38] Ancak Deleuze, Nietzsche'nin güç istenci kavramını

[34] Nietzsche, *Güç İstenci*, 617.
[35] Sadık Erol Er, *Gilles Deleuze'ün Fark Felsefesi*, (Konya: Çizgi Yayınları, 2012), 153.
[36] Friedrich Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı,* çev. Serpil Erfındık, (İzmir: İlya İzmir Yayınevi, 2012), 50.
[37] Allan Megill, *Aşırılığın Peygamberleri*, çev. Tuncay Birkan, (İstanbul: Metis Yayınları, 2021), 71.; Gül Turanlı, *Gilles Deleuze'ün Sanatçı Filozofu*, (İstanbul: Çizgi Yayınları, 2021), 104-105.
[38] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, 111.

farklı bir düzeyde ele alarak onu dönüştürmüştür. Bu dönüşüm sayesinde, güç istencinin yalnızca çatışma, karşıtlık ya da egemenlik ilişkisi olarak anlaşılmasına yönelik yaklaşımları eleştirmiştir.[39] Zira felsefe tarihi boyunca ise isteme kavramı çoğunlukla egemenlik, temsil ve çatışma çerçevesinde düşünülmüştür. Bu düşünceye Thomas Hobbes'un ve Friedrich Hegel'in istenç anlayışları örnek verilebilir. Deleuze'e göre, Hobbes'ta istenç, korku ve öz-beka içgüdüsüyle ilişkili bir yönelim olarak ele alınır. Hegel'de ise isteme, diyalektik süreç içinde çelişki aracılığıyla ilerleyen bir yapı kazanır. Bu çelişki, efendi-köle ilişkisi bağlamında belirginleşir ve isteme, karşıtlık üzerinden tanımlanır.[40] Dolayısıyla düşünce tarihi boyunca filozoflar, istenç kavramını sınırlandırmış ve onu olumsuzluk, çelişki ve temsil çerçevesine hapsetmiştir.

Deleuze açısından Schopenhauer da istenç düşüncesine belirli sınırlamalar getiren filozoflardan biridir. Bu bağlamda Schopenhauer'ın önemi, istenç düşüncesinin en uç sonuçlarını ortaya koymuş olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu ortaya koyuş, yeni bir düşünce üretmekten ziyade mevcut istenç anlayışlarının yeniden dile getirilmesi niteliği taşımaktadır. Bu nedenle Deleuze'e göre Schopenhauer, istencin özünü açıklamakla kalmamış, onu nesnelerin özüne dönüştürmüştür. İstencin nesnelerin özüne dönüştürülmesi, görünen dünyanın istencin bir görünümü olarak açıklanması anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda istencin iki farklı düzeyde düşünülmesine yol açmıştır: genel istenç ve kendinde öz olarak istenç. Ancak bu ayrım, beraberinde bir çelişkiyi de ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu çelişki, öz olarak istenç ile onun görünümler dünyasına yönelmesi arasındaki ilişkide ortaya çıkmaktadır. Deleuze'e göre Schopenhauer'ın istence bu niteliği atfetmesinin temel nedeni, onu nesnelleştirme girişimidir. Bu nesnelleştirme, dünyayı tasarım olarak açıklama çabasıyla ilişkilidir. Nitekim Schopenhauer, dünyayı öznenin istemesine bağlı bir tasarımlar dünyası olarak açıklamıştır. Ancak Deleuze'e göre bu açıklama girişimi çeşitli yanılgıların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çünkü bu yaklaşım, düalist bir dünyanın varlığını temellendirmeye çalışmaktadır. Schopenhauer bunu, istenci şeylerin ve içsel olarak kavranan dünyanın özü olarak konumlandırarak gerçekleştirmiştir. Oysa bu dönüşüm, ilkesel olarak iki farklı dünyanın varlığını kabul etmek anlamına gelmektedir. Deleuze'e göre Schopenhauer, istenç düşüncesiyle düalist ayrımı ortadan kaldırmaya çalıştığını iddia etse de öz ile görünüm arasındaki ayrımı korumaya devam etmiştir. Bu durum aynı zamanda dünyanın içi ile dışı arasında da bir ayrım yaratmaktadır. Buna göre Schopenhauer, istenci dünyanın özü olarak açıklarken dünyanın kendisini bir yanılsamaya indirgemiştir.[41] Dolayısıyla Deleuze'e göre Schopenhauer, istenci radikal bir biçimde düşünmek yerine onu belirli sınırlar içinde kısıtlamıştır.

Öte yandan Deleuze'e göre Nietzsche, Schopenhauer'ın olumsuzlamaya dayalı istenç anlayışını aşmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda Nietzsche, istencin metafizik düşünceyi olumsuzlaması gerektiğini savunmuştur. Metafizik düşüncenin olumsuzlanması aynı zamanda diğer istenç felsefelerinin metafizik temellere dayandığının ortaya konulması anlamına gelmektedir. Bu nedenle Deleuze'e göre Nietzsche, Schopenhauer'ın istenç felsefesinin yerine farklı ilkelere dayanan yeni bir istenç anlayışı geliştirmiştir. Bu yeni istenç anlayışı iki temel ilkeye dayanmaktadır. Bunlardan ilki yaratma iken diğeri ise neşedir. Buna göre, Schopenhauer'ın istencin acı yoluyla ortaya çıktığına yönelik düşüncesi yerine neşe düşüncesi geçmiştir. İstencin neşe olması güç istenciyle ilgilidir. Zira güç istenci, yanlış değerlendirilmiş kavramlardan birisidir. Nitekim güç istenci, çoğu zaman yanlış yorumlanmış kavramlardan olmuştur. Bu yorumlama biçimi, gücü temsil edilen bir şey durumuna getirmiştir. Bu yaklaşımlar, gücü temsil edilebilir bir nesneye indirger; hatta gücü, yoksunluk veya güçsüzlük temelli bir arzuya dönüştürme eğilimi taşır.

[39] Kasım Küçükalp, *Çağdaş Felsefede Farklılık Tartışmaları*, (Bursa: Emin Yayınları, 2016), 103-105.
[40] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, 111.; Sinan Kılıç, *Deleuze-Guattari Şizoanaliz Yaratıcı Bir Fark ve Arzu Ontolojisi*, (Bursa: Sentez Yayınları, 2013), 53-55.
[41] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, 112.

Ayrıca bu düşünme biçimi, gücü kurulu değerlere atfedilmesine yol açmıştır. Bununla birlikte gücün, kurulu değerlerden bağımsız olarak var olamayacağı yönünde bir anlayış ortaya çıkmıştır. Deleuze'e göre bu yaklaşım, gücü çelişki ve çelişkinin doğurduğu acıyla özdeşleştirmektedir. Oysa Nietzsche, güç istenci kavramını bu yorumdan kurtarmıştır. Nietzsche'nin bu dönüşümü gerçekleştirmesinde, istencin özünü acı yerine neşe ile ilişkilendirmesi belirleyici olmuştur.[42] Dolayısıyla Deleuze'e göre Nietzsche, Schopenhauer'ın kavramlarını dönüştürmüş ve istenç anlayışını yeni bir düzeye taşımıştır. Böylece istenç, çelişkiye dayanan ya da egemenlik kurma amacı taşıyan bir ilke olarak değil, yaratıcı ve üretken bir güç olarak düşünülmeye başlanmıştır.

Görüldüğü üzere Deleuze'e göre güç istenci, istencin gücü istemesi olarak değerlendirilemez.[43] Bu yaklaşım, Schopenhauer'ın istemeyi nesnel dünyanın tasarımlanmasıyla ilişkilendiren düşüncesinin aşılması anlamına gelmektedir. Çünkü dünyayı bir tasarım olarak açıklama çabası, özneyi merkeze koyar ve istemeyi özneye bağımlı kılar. Deleuze ise istencin özneye bağlı olduğuna yönelik bu düşünceyi olumsuzlamaya çalışmıştır. Ona göre isteme, özneye bağlı bir edim değildir; aksine güç istencinin özünde yer alan bir dinamiktir. İsteme, farkın açığa çıkmasıdır. İstencin özünde farkın bulunması, onun herhangi bir şeye bağlı olmaktan çıkmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda istencin özüne farkla birlikte yaratma edimi de eklenmiştir. Yaratma düşüncesi, istencin temsil edilebilir bir şey olmadığını göstermektedir. Bu nedenle istenç, temsil, yorumlama ya da değerlendirmeye tabi tutulabilecek bir ilke değildir. Aksine değerlendiren ve yorumlayan, istencin kendisidir. İstenç, kuvvetlerin birbirleriyle olan ilişkisini belirleyerek onları nitelendirmektedir. Bu nitelendirme süreci ise istenci plastik bir öğeye dönüştürmektedir. Buna göre istenç, koşullandırdığı şeylerle birlikte değişmektedir. Bu değişim, istencin hem şeyleri nitelemesinden hem de bu süreçte kendisini yeniden nitelemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca niteleme özünde olumlama ilişkisini de bulundurmaktadır. Olumlama bir olarak açığa çıkmıştır. Deleuze'ün "bir" kavramı, özsel veya bütünsel bir monizmi değil, farkların çokluğu içinde sürekli yeniden üretilen ve olumlanan bir "birdir".[44] Dolayısıyla Deleuze, istenç düşüncesine fark kavramını ekleyerek onu herhangi bir özneye ya da temsile bağlı olmaktan çıkarmıştır. Bu yaklaşım aynı zamanda Schopenhauer felsefesinin aşılması anlamına gelmektedir.

Sonuç

Schopenhauer, felsefeyi farklı bir boyuta taşımıştır. Bu dönüşümün oluşmasında yaptığı kapsamlı okumalar önemli bir rol oynamıştır. Bu okumalar arasında özellikle Kant üzerine gerçekleştirdiği incelemeler belirleyicidir. Schopenhauer, bu okumalar sonucunda Kant'ın düşüncesinden önemli ölçüde etkilenmiş, ancak aynı zamanda Kant felsefesini dönüştürerek bu etkiyi aştığını ileri sürmüştür. Bu dönüşüm çabası doğrultusunda varlığı farklı bir biçimde açıklamaya yönelmiştir. Schopenhauer'a göre gerçekte var olan şey istemedir. İsteme ise öznenin dünyayı tasarımlamasıyla ilişkilidir. Bu nedenle Schopenhauer "Dünya benim tasarımımdır." ifadesini kullanmıştır. Buna göre isteme her şeyin temelinde yer almaktadır. İsteme, bir yandan dünyayı tasarlayan güç olarak işlev görürken diğer yandan gerçek varlığın temelini oluşturmaktadır. Gerçek varlığın karşısında ise görünüş olarak nesneler dünyası bulunmaktadır. Nesneler dünyası öznenin tasarımına bağlıdır. Tasarımın ürünü olan bu dünyada zorunluluk hâkimdir. Bu zorunluluk, nesnelerin yeter-sebep ilkesine tabi olmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık isteme, özgürlüğün bulunduğu düzeyde ortaya çıkmaktadır. Bu durum istemeyi yeter-sebep ilkesinin dışına taşımaktadır. İstemenin bu ilkeyi aşması, onun görünüşler dünyasını da aşması anlamına gelmektedir.

[42] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, 113.

[43] Aydın Çiçek-Serdar Saygılı, "Gilles Deleuze Açısından Friedrich Nietzsche Felsefesi: Deleuze'ün Nietzsche Okuması Üzerine Bir Değerlendirme", *Temaşa Felsefe Dergisi,* 23, (2025), 30-31.

[44] Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, 114.

Bu nedenle Schopenhauer istemeyi kendinde şey olarak tanımlamıştır. Böylece Kant'ın kendinde şeyin bilinemeyeceğine yönelik düşüncesini aşmaya çalışmıştır. Bu girişim felsefede yeni düşünce olanaklarının ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Dolayısıyla Schopenhauer özgün bir felsefe anlayışı geliştirirken Kant'tan önemli ölçüde etkilenmiş, ancak aynı zamanda bu etkiyi aşmaya çalışmıştır. Bununla birlikte Schopenhauer'ın ortaya koyduğu bu felsefi çerçeve, Nietzsche'nin düşüncesiyle birlikte yeni bir anlam ve yön kazanmıştır.

Öte yandan Schopenhauer, Nietzsche üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Nietzsche bu etkiden kurtulduğunu iddia etse de onun düşüncelerinin izleri Nietzsche'nin birçok eserinde görülmektedir. Ancak bu durum Nietzsche'nin bütünüyle Schopenhauer'a bağlı olduğu anlamına gelmemelidir. Zira Nietzsche, Schopenhauer'ın başta isteme kavramı olmak üzere bazı temel kavramlarını eleştirmiştir. Nietzsche'ye göre isteme, Schopenhauer'ın ileri sürdüğü gibi özneye bağlı bir ilke değildir. Aksine isteme, güç istenci olarak anlaşılmalıdır. Bununla birlikte güç istenci kavramı sıklıkla yanlış yorumlanmış ve çoğu zaman baskı ya da egemenlik kurma isteğiyle özdeşleştirilmiştir. Bu yanlış yorumu eleştiren Deleuze, güç istencinin bu şekilde anlaşılmaması gerektiğini savunmuştur. Ona göre güç istenci, istencin gücü istemesi anlamına gelmez. Bu nedenle güç istenci, özneyi merkeze alan bir istenç değildir. Deleuze'e göre güç istencinin özünde oluş ve fark bulunmaktadır. Dolayısıyla Deleuze, Nietzsche'nin Schopenhauer eleştirisini yeniden yorumlayarak Nietzsche felsefesinin daha derin bir biçimde anlaşılmasına katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

Aras, Kudret. *Gilles Deleuze Felsefesinde Özne-Oluşun Ontolojik Tasarımı*. İstanbul: Çıra Akademi Yayınları, 2023.

Avcı, Mahmut vd. *Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Kötülük Problemi.* Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.

Bayrakdar, Nazım vd. *Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Dinsel Şüphe Problemi.* Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2017.

Cartwright, David. E. *Schopenhauer*. çev. Sibel Erduman. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Çiçek, Aydın, & Serdar Saygılı. «Gilles Deleuze Açısından Friedrich Nietzsche Felsefesi: Deleuze›ün Nietzsche Okuması Üzerine Bir Değerlendirme.» *Temaşa Felsefe Dergisi*. 23, (Haziran 2025), 29–37.

Deleuze, Gilles. *Nietzsche ve Felsefe*. çev. Ferhat Taylan. İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 2010.

Er, Sadık Erol. *Gilles Deleuze'ün Fark Felsefesi*. Konya: Çizgi Yayınları, 2012.

Hilav, Selahattin. *Schopenhauer Felsefesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2025.

Kılıç, Sinan. *Deleuze-Guattari Şizoanaliz Yaratıcı Bir Fark ve Arzu Ontolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları, 2013.

Küçükalp, Kasım. *Çağdaş Felsefede Farklılık Tartışmaları*. Bursa: Emin Yayınları, 2016.

Megill, Allan. (2021). *Aşırılığın Peygamberleri*. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2021.

Nietzsche, Friedrich. (2012). *Putların Alacakaranlığı*. çev. Serpil Erfındık. İzmir: İlya İzmir Yayınları, 2012.

Nietzsche, Friedrich. *Güç İstenci*. çev. Nilüfer Epçeli. İstanbul: Say Yayınları, 2010.

Schopenhauer, Arthur. *Aşkın Metafiziği*. çev. Selahattin Hilav. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2025.

Schopenhauer, Arthur. *Bilmek ve İstemek*. çev. Göksu Birol. Ankara: Yason Yayınları, 2016.

Schopenhauer, Arthur. *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, çev. Levent Özşar. Bursa: Biblos Kitabevi, 2009.

Schopenhauer, Arthur. *İsteme ve Tasavvur Olarak Dünya*. çev. A. Onur Aktaş, Ankara: Doğu Batı Yayınlar, 2020.

Schopenhauer, Arthur. *İstencin Özgürlüğü Üzerine*. çev. Adnan Esenyel. Ankara: Fol Yayınevi, 2021.

Turanlı, Gül. *Gilles Deleuze'ün Sanatçı Filozofu*. İstanbul: Çizgi Yayınları, 2021.

Tüzen, M. Ahmet. "Schopenhauer'da Ahlak ve Özgürlük İlişkisi." *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*. 20/2, (2021), 556–580.

Young, Julian (2010). *Nietzsche.* çev. Bülent O. Doğan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

kalemname

11. Yıl

Kırıkkale University The Journal of Faculty of Islamic Sciences